

Arkeologisk dokumentation Rödhuset – plats med tradition

Fornlämning 69, Klövsjö sn, Bergs kommun 2007

Amanda Jönsson

JAMTLI

RAPPORT – JAMTLI, JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM 2007:19
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:
Jamtli, Jämtlands läns museum
Box 709
831 28 Östersund
Tel. 063-15 01 00
Fax 063- 10 61 68

© Jamtli, Jämtlands läns museum 2007

Kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbild: Rödhuset: röjningsrösen och husgrund. Foto: PG
Bengtsson.
Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Inledning3
Tradition och tidigare uppteckningar3
Topografi5
Resultat6
Källförteckning8
Tekniska och administrativa uppgifter9

Inledning

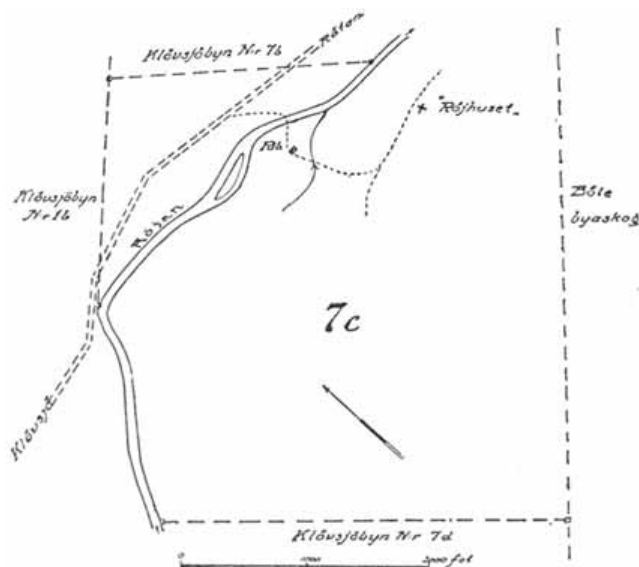
På uppdrag av Klaxåsens bygdeförening har arkeologer från Jämtlands läns museum i oktober 2007 inventerat och karterat fornlämning 69, Klövsjö sn. Lämningen består av en husgrund med spismursröse samt ett antal röjningsrösen. Platsen kallas "Rödhuset" eller "Röhuset" och enligt traditionen fanns här en vilostuga för pilgrimer som färdades på den pilgrimsled, kallad Kärböleleden, som gick genom området. Syftet med karteringen är att ge ökad kunskap om byn Klaxåsens och pilgrimsledens historia samt att skapa ett underlag för information om platsen.

Föreliggande rapport är sammanställd av Amanda Jönsson.

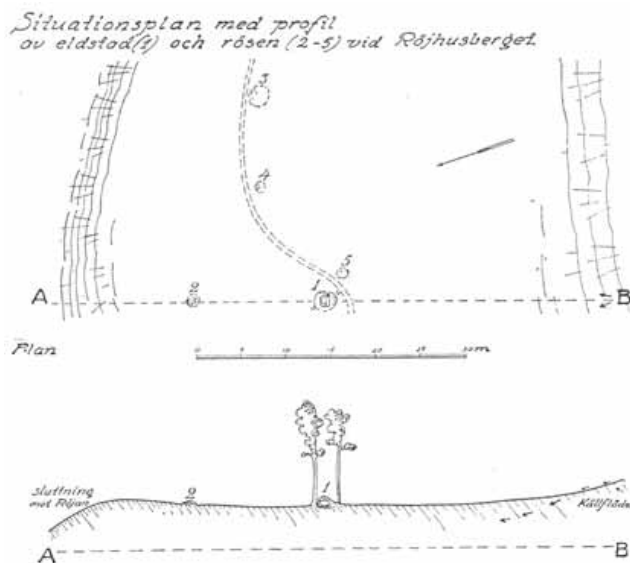
Tradition och tidigare uppteckningar

Gösta Ullberg, som var präst i Klövsjö sn på 1920- och 30-talen, beskriver i sin sockenkrönika från år 1933 traditionen kring Rödhuset. Enligt sägnen bodde där den så kallade "Röhusgubben", en man som lät pilgrimer och andra resande vila i sin stuga. År 1927 besökte en agronom vid namn Emanuel Eriksson Rödhuset och gjorde skisser över området (figur 1 och 2). Ullberg utgår från hans anteckningar och håller för troligt att bebyggelsen härrör från äldre medeltid (Ullberg 1933: 8-10).

Lämningen inventerades och registrerades i fornminnesregistret år 1971, då antecknades en husgrund och tre röjningsrösen. Idag finns tre skyltar uppsatta i området, varav en är en informationsskylt om pilgrimsstugan. Nära denna finns en till skylt där det endast står "Rödhuset". Ett av rösena längs stigen markeras med en trätavla på vilken det står "Medeltida gravplats". Uppgiften om gravplatsen kommer enligt informationsskylten från en boende i Klövsjö född 1921.

Figur 1. Emanuel Erikssons översiktskarta från Rödhuset, eller "Röjhuset" som han kallar det. Efter Ullberg 1933: 10.

Figur 2. Enligt Erikssons situationsplan hade stigen år 1927 en något annorlunda sträckning än den har idag, den gick då närmare branten. Efter Ullberg 1933: 11.

Det finns tre 1800-talskartor från laga skifte i Klövsjö by, varav den äldsta är laga skifte på inägor från år 1833. I övrigt finns inga historiska kartor över undersökningsområdet. Rödhuset är inte markerat på någon av de tre kartorna. Den mest detaljerade är laga skifte på skogsmark från år 1864 (figur 3), där finns även fäbodan markerade.

På Emanuel Erikssons översiktskarta från år 1927 syns en fäbod nära Röjan (figur 1). Den finns även med i fäbodsinventeringen från år 1974 och dateras till åren 1850-1900. Idag ligger ett flertal fritidshus på platsen, som kallas Jörn-Jonsbodarna. På kartan över laga skifte på skogsmark från år 1864 finns fäboden inte markerad, antagligen har den alltså byggts senare.

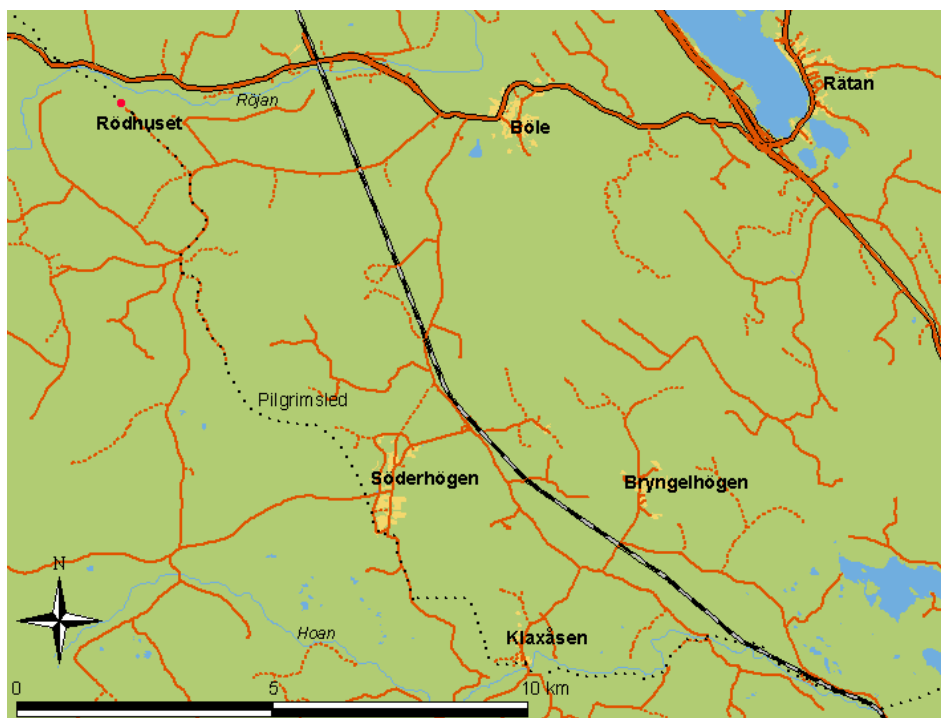
Figur 3. Del av karta över Klövsjö bys ägor från år 1864. Rödhuset ligger på skiftet som kallas 7d och fäboden vid Röjan på 4c. Ingen fäbod eller annan bebyggelse finns dock markerad i området vid denna tidpunkt.

Topografi

Rödhuset ligger nära väg 315 mellan Rätan och Klövsjö, ca 13 km nordväst om Klaxåsen. Följer man pilgrimsleden blir sträckan omkring 16 km. Lämningarna ligger på 440 m ö h, på en platå på Rödhusbergets nordöstra sida. Bergets topp är på ca 530 m ö h. Omkring 300 m norr om husgrunden rinner vattendraget Röjan.

Pilgrimsleden mellan Klaxåsen och Klövsjö, på vägen mot Nidaros, går enligt sägnen här och lämningarna ligger på den stig som sägs ha ungefär samma sträckning som den gamla leden. Omkring 100 m söder om stigen, dvs. högre upp i bergssluttningen, ligger en kalkälla (figur 5).

Marken i området består av skogsbevuxen morän, med spår efter tidigare avverkning. Över nästan hela undersökningsområdet, framför allt i den västra delen, förekommer gropar som är ca 1 m i diameter och några decimeter djupa. Troligen är dessa prospekteringsgropar för en grustäkt. Det finns också ett grustag inte långt därifrån, vid den skogsbilväg som tar slut ungefär 150 meter från fornlämningen. Ytterligare ca 50-100 m åt nordväst längs pilgrimsleden ligger två tjärdalar.

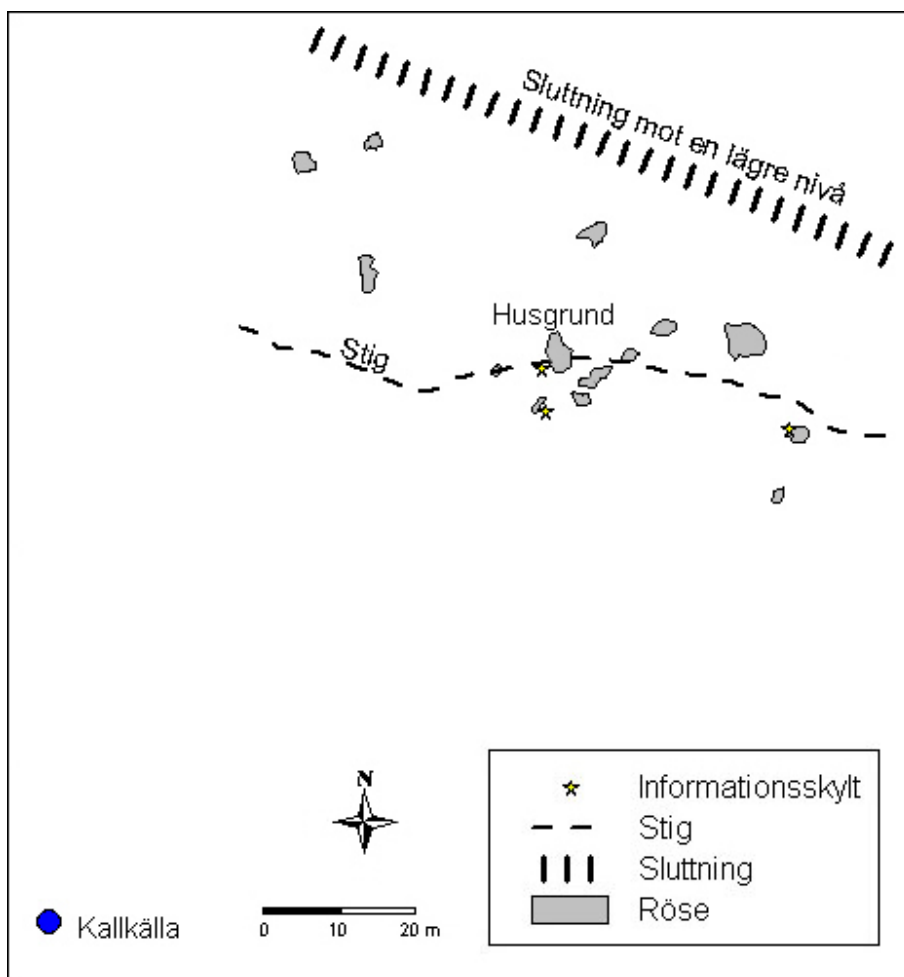

Figur 4. Den streckade linjen visar Kårböleledens sträckning idag.

Resultat

Totalt dokumenterades vid karteringstillfället 14 rösen, varav ett är spisröset vid husgrunden. De övriga är låga, utbredda röjningsrösen, i vissa fall är de knappt synliga. Samtliga är till större delen övervuxna av torv och mossa. Rösena är ca 1,5 – 5,5 m i diameter, ca 0,2 – 0,5 m höga och består av stenar i varierande storlek. Några är samlade kring större jordfasta stenar.

Området gicks över med jordsond men ingen kulturpåverkan kunde urskiljas i marken. Det finns inte heller några åkerterasser i området. I den översta delen av blekjordslagret förekom kollager på ett flertal platser, detta kan dock komma från skogsbränder.

Figur 5. Karta över undersökningsområdet. Totalt 14 rösen karterades. För detaljerad karta över husgrunden, se figur 7.

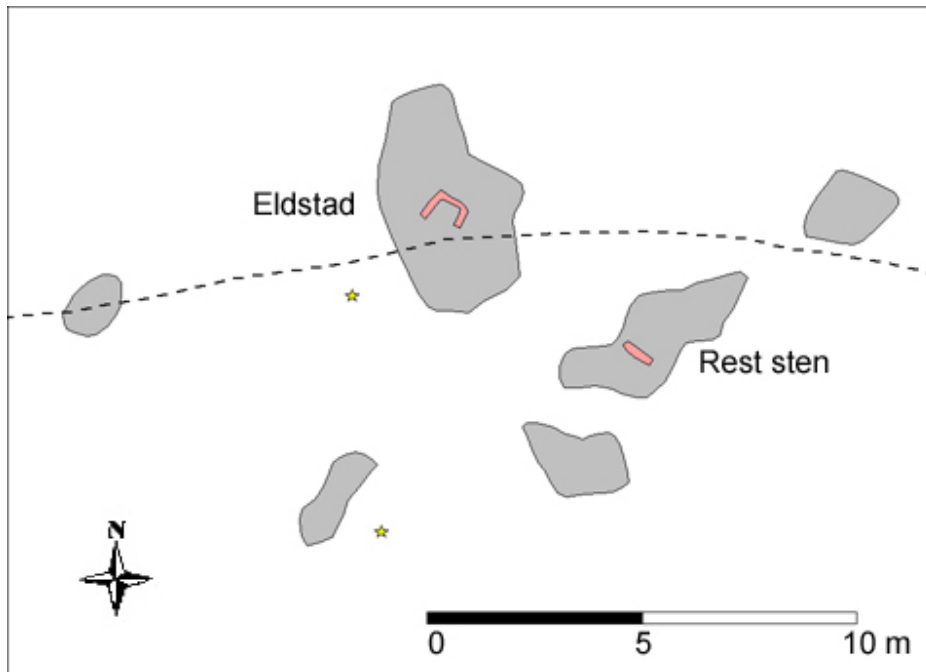
I inventeringsbeskrivningen från år 1971 för fornlämningen beskrivs en husgrund som är 4 x 3,5 m stor med övertorvade kantstenar och en stensatt fyrkant i nordöstra hörnet (figur 6). Emanuel Eriksson beskriver en eldstad med möjligt spisaröse i sin uppteckning från år 1927, han tycks dock inte ha noterat några kantstenar. Däremot observerade han i härden aska, kol och brända ben.

Vid årets kartering konstaterades att husgrundens utbredning är något diffus. Eftersom stigen går genom grunden kan den ha påverkat dess utseende. De synliga lämningarna, dvs. den stensatta fyrkanten och spisaröset, har karterats (figur 7). Däremot kan inte husgrundens mått markeras med tillförlitlighet, även om spisaröset givetvis tyder på att där har stått ett hus.

Emanuel Erikssons observerade år 1927 att det i ett röse (nr 2, figur 2) förekom eldpåverkad sten, han påpekar också möjligheten att dessa skulle ha kunnat utgöra en härd i t.ex. en koja (Ullberg 1933: 11). Något liknande noterades inte vid karteringstillfället.

Figur 6. Foto över spisaröset, taget från syd. Den röda pinnen markerar eldstaden, som enligt inventeringsbeskrivningen ska ha legat i husgrundens nordöstra hörn.

Figur 7. Mitt i spisröset är enstensatt fyrkant, troligen en eldstad. I röset intill står en platt rest sten, ca 0,7 m hög.

Inga direkta spår av jordbruk finns i området, däremot kan det ha slättats och rösen ha uppförts för att underlätta slättern. Det är möjligt att området har varit en fäbodvall, det finns dock inga direkta indikationer på när den i så fall kan ha använts. Ifall pilgrimsleden har gått genom detta område så är det mycket möjligt att en vilostuga kan ha stått i närheten av kallkällan, där bör åtminstone ha varit en rastplats. Givetvis kan en fäbod även ha tjänat i detta syfte.

Den slutsats som kan dras utifrån karteringen samt det historiska materialet är att husgrunden som ligger på platsen förmodligen är äldre än mitten av 1800-talet. Ifall där skulle ha varit en byggnad av något slag vid en senare tidpunkt borde detta rimligen ha varit känt på 1920- och 30-talen när Emanuel Eriksson och Gösta Ullberg gjorde efterforskningar i ämnet. För möjligheten att närmare avgöra husets ålder skulle en arkeologisk undersökning krävas.

Källförteckning

Ullberg, Gösta. 1933. *Bönder, torpare och knektar i det gamla Klövsjö, del I*. Uppsala.

Laga skifte på skogsmark för Klövsjöby nr 1-14, år 1864. Akt LMS Y26-3:2

Tekniska och administrativa uppgifter

Undersökningstid: 17-19 oktober 2007.

Tidsåtgång: 32 timmar.

Personal: Antikvarie Amanda Jönsson, amanuens PG Bengtsson.

Inventerad/karterad yta: Ca 6000 m².

Läge: Ekonomiska kartans blad 174 44

Koordinater: x6929197 y1421809

Höjd över havet: 440 meter.